

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Hieronymi Dandini Cæsenatis E Societate Iesv De Corpore
Animato Lib. VII.**

Dandini, Girolamo

Parisiis, 1611

XXX. De neutra dispositione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95641)

problem. prim. sect. morbum dixit excessu aut defectu consistere. Et problem. tertio sanitatem esse mediocritatem quandam: & in text. 17. libri 7. Phy. esse calidorum & humidorum cōmensurationem. Tum Hippocrates in libro de hominis natura, esse elementorum & humorum mediocritatem. Et Galenus loquitur ante notatis, & libro de atra bile cap. 5. & libro 5. de Hippocratis & Platonis decretis cap. 2. & 3. & alibi sapius, sanitatem definiuit moderationem quandam esse & symmetriam qualitatum, morbumque earum immoderationem & assymetriam. Quæ qualitatuum proportio, tum comparatione subiecti, in quo sunt; tum verò operationis, qua fieri debet, pensanda est: vt tot sint qualitatuum singularum gradus, quot perfecta postulat operatio viuensque natura, seu partes eius, quæ operari debent.

Ceterum quoniam operationes per partes item organicas sunt; non in solis homogeneis, sed in heterogeneis quoque sanitatem & morbum considerare oportet, sanè in homogeneis qualitatum temperatio & proportio erit: in heterogeneis autem optima primum ex homogeneis compositio, quoad numerum, & qualitatem earum: deinde oportuna quantitas & magnitudo; debitus in corpore situs, conueniens figura, raritas, densitas, lenitas, asperitas, meatus, aliaque hoc genus conditiones, quæ ad optimi instrumenti fabricationem pertinent. Tunc enim corpus optimè sanum fuerit optimèque operabitur si & optimè fuerit qualitibus temperatum, & organica omnia membra ad operandum habuerit oportuna, & eorum vnumquodque optimè affectum fuerit. Contra morbosum; si aut homogenearum partium intemperatio, aut horum quispam in heterogeneis defectus operationem laesam & vitiatam reddiderit. Quare materia quidem, ex qua constant sanitas aut morbus, qualitates eæ sunt & accidentia, quæ in vtroque partium genere proportionem habet aut non habent: subiectum autem, in quo sustentatur, sunt ambo illa partium genera atque ad eò totum viuens corpus; præsertim verò partes homogeneæ, tum quòd ex illis consistit & heterogeneæ totaque planè pendeat harum sanitas aut morbus: tum quòd ratione ipsarum maximè prodeunt hæ operationes; tametsi non nisi ab heterogeneis per multæ perficiantur.

Hinc nimirum scita illa & vulgaris medicinae artis duas in partes diuisio; quarum altera in tuenda sanitate versatur, altera in profligando morbo occupatur: dum ille optimis alimentis accuratèque victus ratione incommoda omnia & noxia auertens, qualitatum proportionem ac membrorum omnium commodam dispositionem tueri conatur: hæcque in illud sedulo incumbit, vt oportunitis & salutaribus medicamentis intemperiam, siquæ contingat, corrigat, perturbatamque dispositionem abigat, & pristino statui atque incolumitati vniuersum corpus restituat.

Hinc trimembris illa membrorum partitio. Quidam enim sunt, qui temperationis morbi dicuntur; alij, qui compositionis; alij demum, qui unitatis. Temperationis morbi ad homogeneas partes pertinent, atque in qualitatum principum conjunctione cū alicuius excessu aut defectu considerantur. Quare vt medici ferè quatuor simplicium temperationum, & totidem compositarum ge-

nera faciunt; sic totidem simplicium & compositorum morborum capita sibi proponunt; illud ex vnius, hoc ex duplicis qualitatis excessu aut defectu orta. Quod an ita sit, poterit ex iis iudicari, quæ de temperationibus antea fuerunt disputata, quotcumque autem constituantur; aut oriri possunt ex causa externa, cibo, aère, & similibus, quibus remotis cessabit morbus: aut internum habent principium, sanguinem, spiritum, aliūque humorem; quem ad proportionem adducere oportebit. Priores illi morbi sine materia vocantur; quòd internam materiam, qua sustententur, non habeant: posteriores cum materia.

Alterum morborum genus, quod compositionis appellatur heterogenearumque potius partium proprium est, quadruplex esse existimatur. Primum figuræ seu creaturæ: quod in membri conformatione versatur, si aut curua, aut alia minùs accommodata figura affectum sit membrum, si meatus habeat plus æquo angustos aut amplos, obstructosue aut debilitatos, si receptacula & vasa nimium aut laxata, vt in fellis vesica interdum fit; aut angustata & obstructa, vt in opilatione; aut denique nimium vacuètur, vt si præ nimia lætitia spiritum & sanguinem cor immoderatè effundat, quomodo hominem perire posse & interdū perisse scimus. Alterum est quantitatis; si maiora fuerint, aut minora, quàm par sit. Tertium numeri, si plures aut pauciores habeat digitos, quòd vnum ad ceterorum exemplum adhibuit sit. Postremum situs; si membra quæque congruentem & sibi debitum locum & situm in corpore non teneat. Tertium morborum genus unitatis esse dicitur totumque in solutione continuitatis consideratur; vt in excoaratione cutis, incisione venæ, nerui, carnis, in fractione ossis, in cuiusvis membri amputatione, aut quacunque diuisione vnius partis ab alia.

DE NEVTRA DISPOSITIONE.

CAP. XXX.

Nenim inter sanitatem & morbum mediam quandam dispositionem quam neutram appellauerunt, aperta oratione posuerunt Galenus in arte medica cap. 3. & 6. & libro de Symptomatum differentiis cap. 1. Herophilum scilicet secutus, vt intelligi potest ex lib. 7. de Simplicium medicamentorum facultatibus cap. 21. & lib. 6. de sanitate tuenda c. 2. & post eum Auicenna in 2. fen. 1. canonis doctrina 1. cap. 2. Hanc porò dispositionem neutram quadruplicem esse voluerunt. Vnam inter perfectam sanitatem morbumque grauissimum mediam, tanquam vtriusque negationem: quam in senum, conualescentium, & puerorum corporibus reperiri dixit Auicenna. In senibus enim propter nimiam siccitatem & frigus, in pueris propter abundantem humorem, in conualescentibus propter sanguinis inopiam, quòd eorum venæ non sint plene; ab ea perfectione & mediocritate recedunt corpora, in qua operatio perfecta consistit: nec tamen pessima est eorum conditio. Sanè Hippocrates aut quisquis fuit auctor libri de veteri medicina, corpus sanum nominauit, & ex morbo conualescens, & ægrotum. Alteram; qua corpus vno

Neutra dispositio quadruplex;

Subiectum quid?

Duplex medicina pars.

Trium membrorum genera.

membro sanum est, altero ægrotum: ratione namque totius neutrum appellatur. Tertium, tunc unum & idem membrum sanum dicitur & ægrotum in diversis generibus, aut remotis, ut si in temperatione sit sanum & in compositione ægrotum; aut proximis, quemadmodum si sanum sit in quantitate & ægrotum in figura, numero, aut situ. Postremam, si vicissitudine quadam idem corpus interdum sanum sit, interdum ægrotum: nam cum nec sanum simpliciter nec ægrotum dici possit, neutrum appellatur.

Sed de uniuerso hoc tertio dispositionis neutra genere non immeritò quispiam dubitauerit. Quippe in 2. Alcibiade Plato & Aristoteles dum in Categoriarum libro de oppositis differeret, omnino pronuntiarunt, inter ægrotationem & sanitatem nihil esse medium. Quæ dubitatio tollitur: quoniam si ægrotatio ita sumatur, ut quamcunque temperationis inæqualitatem significet, aut perturbationem, quæ solam æqualitatis negationem corporibus nostris adterat; nihil profectò medium est, ut verissimè Aristoteles affirmavit. At si pro certa quadam in signi inæqualitate usurpetur, ex qua magna & sensibilis valde operationum læsio consequatur; verè etiam peritissimi medicorum principes inter sanitatem & morbum, dispositionem medià agnouerunt. Idcirco autem diversum hac in re fuit Aristotelis & Medicorum iudicium, quòd ille solam qualitatum naturam & sanitatis atque ægrotationis oppositionem consideravit, dum verba illa proferret. Quæ etsi minimè sensibilis sit inæqualitas, ex qua vix vlla possit in operatione læsio notari; non minùs tamen oppositione & repugnantiam continet; neque magis aut minùs mutat speciem & naturam rerum. Hi verò diuersas potius corporum affectiones spectarunt, quæ alia atque alia opus habeant moderatione victus: & idèò tres diuersas affectiones distinctasque dispositiones esse voluerunt, quæ alias atque alias vitæ & alimenti formas postulent.

Ceterum tota hæc consideratio hinc finem habeat. Sapienter namque monuit Arist. in lib. de sensu & sensibili cap. 1. & in fragmento, quòd extat ex lib. de sanitate & morbo naturalè quidem philosophum debere aliquid de sanitate & morbo dicere; sed ita, ut principia solum & causas vtriusque exponat; quatenus in qualitatum naturalium temperatione membrorum proportione consistunt & dispositiones ad operandum sunt. Reliqua quæ ad vtrumque caput referri possunt, medico relinquuntur, ne scientia nostra terminos egrediamur.

NVM AD SANITATEM

fit motus.

CAPVT XXXI.

Taque vnica mihi superest hoc loco difficultas explicanda, quæ naturalem contemplationem habet. Ea est de sanitatis acquisitione seu ad sanitatem motu. Etenim auctor est Aristot. in 7. physicorū lib. tex. 17. ad sanitatem non esse motum. At si ad eam non sit motus, quo tandem modo comparabitur? Contrà verò cum omnis motus cum tem-

pore & successione fiat; si per motum sanitas pareretur, an non sanitatis tatumdem acquireretur, quantum morbi pelleretur? Quod si ita sit, erunt simul in eodem subiecto sanitas & morbus.

Mihi quidem certè necessarium videtur sanitatem comparari per motum, perque earum qualitatum alterationem, quas temperati atque ad proportionem adduci oportet. Sed quoniam sanitas non vnā aliquam ex primis qualitibus significat, quæ propriam & specialem actionem habeat, sicut calor calefactionem & frigus refrigerationem: verum ea, ut est illarum omnium qualitatum temperatio, ita per earum motum & mutam actionem acquiritur. Propterea ad eam dicitur non esse motus, quòd non per se & primū, sed secundariò & consequenter ad motum, qui in illis qualitibus efficitur, sanitas producat. Quam ob causam nusquam ea videatur adesse, nisi in vltimo momento, quo qualitatum illarum motus absolvitur. Quippe nil aliud est, quam temperatio & proportio qualitatum per eum motum producta.

Ergo motus ad sanitatem magno opere distinguendus erit ab eo motu, qui fit ad singulas illas qualitates. Quoniam in toto calefactionis aut refrigerationis motu & singulis eius partibus calor semper aut frigus acquiritur: siquidem calefactio & refrigeratio nil aliud sunt, quam calor & frigus, quæ producuntur aut ad suam perfectionem progrediuntur. At in tota sanatione nil sanitatis acquiritur, sed corpus ad sanitatem disponitur; cum sanatio non sanitatem ipsam productam significet, sed qualitatum temperationem necessariam ad sanitatem.

Totusque is antecedens sanitatem motus sanatio appellatur, quòd ad sanitatem tendat & ad eam tandem terminetur. Sicut & alteratio, quæ substantiæ formam antecedit, substantialis dicitur ortus, quòd via sit & productio tandem substantiæ: ortusque ipse, ut est in text. 14. lib. 1. physic. nominatur natura, quia est ad naturam via. quòd si quando Aristoteles ad sanitatem negauit eam motum, de termino motus primo & per se locutus est: voluitque ostendere alterationem propriè, quæ idem re est cum termino, qui producitur, non esse nisi in tertià qualitatis specie, cuius productionem reliquæ omnes facillè consequuntur. Et idèò non dicuntur acquiri per motum per se & sibi proprium, sed per motum in illis tertij generis qualitibus factum.

MULTIPLICI ACCEPTIONE

vitam nominari.

CAP. XXXII.

Ostendè cum viuentium corporum temperatione maximè coniunctam esse vitam, & mortem illi oppositam; imò ex illa prorsus pèdere; nemo est, qui ignoret. Quoniam vel idiotæ homines norunt tandiu vitam nostram incolumem conservari, quādiū opportuna fuerit nostrorum corporum temperatio. Ea verò perturbata & contrariis qualitibus inter se pugnantibus à mediocritate auocata; morbos primū excitari, tūm verò ea planè corrupta & profligata conse-